

Millist muusikat kirjutas Johann Valentin Meder Tallinnas? Mõtisklusi Mederi teoste dateeringute põhjal*

Anu Schaper

Abstract

Few of the 26 extant compositions by Johann Valentin Meder (1649–1719) can be linked unequivocally to any one of his main places of activity, namely Tallinn (1674–83), Gdańsk (1687–99) and Riga (1684–87 and 1699–1719). To draw conclusions about the work and activity of Meder in his different positions and locations it is first necessary to consider the dating of his compositions; only after this does it become possible to reach some general conclusions about his oeuvre. Two sacred pieces from Meder's years in Tallinn, *Ach Herr, straffe mich nicht* (for which Johann Rosenmüller's work of the same title would seem to have served as a model) and *In principio erat verbum* represent two trends which appear to have been rather characteristic of the composer's early and middle works: sacred concertos and Latin pieces modelled on Roman patterns. However, the existence of the printed text of an occasional piece, the music for which has not survived, suggests that Meder's oeuvre during his years in Tallinn may well have been more varied than his surviving works from the same period would suggest, and might already have included other more dramatic cantata-like compositions on mixed texts.

Ligi kümme aastat Tallinnas kantorina tegutsenud Johann Valentin Mederi (1649–1719) muusika on üks neid teemasid, millega Toomas Siitan on korduvalt ja väga mitmekesisel moel tegelenud – nii uurijana, dirigendina kui noodiväljaandjana. Need tööd ongi olnud otseseks ja toekaks eelduseks ning eeskujuks ka järgnevale uurimusele. Ka Toomas Siitani soovitusel jõudsin tegelikult Mederi teemani, mille eest olen talle südamest tänulik, ja selle pikema uuringu üks tulemusi on ka käesolev artikkel.

Mederilt on säilinud vaid 26 teost (vt. tabel 1) ja neistki saab konkreetsete ametikohtade ja linnadega, sh. Tallinnaga, siiani seostada vaid üksikuid, kuna käsikirjas on dateeritud ainult kuus teost (seitsmes, ooper on juba varem kindlalt dateeritud muude allikate alusel; vt. Braun 1973: 5). Liiatigi ei lange Mederi teenistuskohad kokku tema teoste säilimispaikadega. Ta töötas Tallinnas kantorina 1674–83, 1684–87 tegutses kindla ametikohata Riias, 1687–99 oli Gdańskis Maarja kiriku kapellmeister ja 1699–1719 Riias muusikadirektor

(1700–1701) ning toomorganist (1701–19). Kuid pooled teosed on säilinud hoopis Rootsis Dübeni kogus (praegu Uppsalas),¹ viis Gdańskis, kuid mitte Mederi tööpaiga Maarja kiriku, vaid Johannese kiriku kogus, üks (ooper) Stockholmis ning ülejäänud erinevates arhiivides ja raamatukogudes Saksamaal. Tallinnas ning Riias pole noodikäsikirju säilinud. Olukorra teeb veel keerukamaks asjaolu, et Gdańskis säilinud helitöödest on enamik väga tõenäoliselt kirjutatud hoopis Riias² ja Dübeni kogusse võis teoseid jõuda – ja nähtavasti jõudiski – nii Tallinnast, Riias kui Gdańskist. Seega on mõneti keeruline teha järeldusi Mederi tegevuse kohta üldse ja eriti veel luua seoseid tema loomingu ja eri teenistuspaikade vahel, rääkimata oletustest näiteks tema stiili arengu kohta. Selliste järelduste eelduseks on teoste dateerimine. Annan dateerimisest põgusa ülevaate, et tuua dateeringu põhjal välja mõningad iseloomulikud jooned Mederi loomingu ning keskendumise siis tema Tallinna-teoste.

* Kirjutise valmimist on toetanud Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute tippkeskus), see on seotud Eesti Haridus- ja Teadusministeeriumi uurimisprojektiga IUT 12-1.

¹ Uppsala ülikooli raamatukogus, vt. <https://www2.musik.uu.se/duben/Duben.php> (11.12.2018).

² Riias on kirjutatud „Meine Seel' säufzt und stöhnet“, nagu näitab märkus käsikirja tiitelhel: „Fatta di Riga d 29. 7br 1714“ (29.9.1714). Ilmselt on ülejäänud kolm Gdański Johannese kiriku kogus paiknevat Mederi vokaalteost sinna samuti jõudnud Riias. Sellele viitavad eelkõige käekirjavõrdlus (tegu on vanema Mederi käekirjaga) ja teoste koosseis – mh. oboed, mida Gdański Maarja ega Johannese kiriku inventarinimekirjade järgi otsustades nende kirikute instrumentide hulgas polnud (Rauschning 1931: 241, 311–312), kuid mis sisalduvad nt. Mederi Riias kirjutatud passiooni koosseisus. Ka käsikirjade sarnase välimuse tõttu (formaad, paber, noteerimisviis) tundub loogiline neid nelja vokaalteost vaadelda päritolu suhtes ühtse rühmana. Vt. ka Wollny 2000: 192–193. Lisaks viitavad Riia päritolule paralleelid Riia lauluraamatuga („Singet, lobset“) või Mederi Riia teosekataloogiga („Herzlich tut mich verlangen“). Riias koostatud käsikirjaline Mederi teoste kataloog sisaldab üksikute eranditega Riia loomingu; kataloogi ärakiri vt. Bolte 1891: 50–52.